

CSIBRA ZSUZSANNA

Zhai Yongming

Egy kortárs kínai költő

A következő néhány oldalban Zhai Yongming (a magyar, kiejtéshez közelítő, népszerű átírás szerint: Csaj Jungming), kortárs kínai költő verseivel ismerkedhet meg az olvasó, magyarul. Már a bevezető első mondatban ott rejtőzik a kihívás, amelyet a kínai vers megértése és befogadása állít az érdeklődők elé. A Távol-Kelet kultúrája régtől fogva izgalomban tartja a felfedező kedvű nyugati embert, aki lehetőségeihez és körülményeihez mérten időről időre sajátosan rendszerezett képet alkot a tőle távoli, ismeretlen világról. Jelen vállalkozásban csak morzsákat szeretnénk átnyújtani abból a hatalmas szöveg hagyományból, amelyet a kínai irodalom, azon belül is a kínai líra, még szűkebben pedig a mai alkotók hoztáttek a világirodalom egészéhez. Ez a válogatás azonban természeténél fogva nem pusztán szövegközlés, hiszen a versek magyar nyelven való megszólaltatásáról van szó, az eredeti gondolatok interpretációjáról, és azok beillesztéséről a magyar kultúrába. Ahhoz tehát, hogy ez a kísérlet sikeres lehessen, szükség van némi eligazításra abban, hogyan közelítsünk a kínai költészethez, a modern kínai költészethez, és különösképpen azokhoz a költeményekhez, amelyeket a bevezető után kézhez kap az olvasó.

A klasszikus kínai kultúrában megkérdőjelezhetetlen értéket képviselt a vers, amely a prózaszövegek hivatalos stílusával szemben a legmagasztosabb gondolatok megszólaltatására vált alkalmassá. Akár a közösségi tapasztalatokat, akár az egyéni megnyilvánulásokat tekintjük végig, a verses forma, különböző műfaji megvalósulásban, mindig a követendő erkölcsi és esztétikai normarendszer vonatkozási pontjait állítja elénk. A költészet, különösen a kínai költészet sűrített, sajátos képi világában tárja elénk azokat a tapasztalatokat, amelyek a kínai klasszikus kultúrában megőrződtek, továbbhagyományozódtak, poétikai szabályai pedig szorosan kötődnek azokhoz az elvárásokhoz, amelyeket a közizlés és a teoretikusok a versekkel kapcsolatosan megfogalmaztak. A klasszikus kínai vers – kortól és alkotótól függően – nehezen értelmezhető, nyelvi közege arisztokratikus, végtelenül tömör. Ez a klasszikus versekre jellemző verselési forma azonban túlélte azt a kultúrát, amelyben megszületett, klasszikus formában számos költő vált népszerűvé kínaiul, pl. Petőfi Sándor, akinek hasonlóan tömörített Szabadság, szerelem c. versét széles körben ismerik Kínában.

A klasszikus kínai költészet azonban az irodalmi műnemek között fokozatosan elveszítette vezető helyét, az idők során az általa közvetített értékekkel együtt háttérbe szorult a szabálykövető szövegalkotás egyeduralma. A modern kínai költészet megszületéséhez pedig olyan történelmi események, kulturális változások asszisztáltak, amelyek újragondolták a költészet modern fogalmát, újradefiniálták a költő küldetését, míg végül eljutottak a modern szövegalkotási sémákhoz, melyben ugyanolyan fontosságot kap a megváltozott világ rendszere, mint a sajátosan kínai körülmények vitathatatlanlansága. A kortárs kínai líra olyan poétikai elveknek engedelmessé válik, amelyek szem előtt tartják a hagyományos költészet-konceptió tanító jellegét, de amelyek szemlélete jól mutatja a megváltozott körülményeknek köszönhető nézőpontkülönbségeket is. Teret kapnak olyan alkotók, akik a közösségi kérdésseltevésekhez saját személyiségükön keresztül jutnak el, megszólaltatnak subjektív érzéseket, benyomásokat, hogy aztán ezeket felmutatva nyújthassanak enyhülést a sokakat foglalkoztató problémákra.

Zhai Yongming, egyike a mai kortárs líra képviselőinek, 1955-ben Szecsuanban született. Fiatalkorában megtapasztalta a kulturális átalakulás számos, gyökereket romboló következményét. A 80-as évek közepén indult költői pályája, a 90-es években külföldi tartózkodása révén szorosabban is a nyugati kultúra hatása alá került, fordított nyugatiakat, de saját verseket is írt. Legfontosabb alkotásai ezekben az években születtek, olyan versciklusokat adott közre, amelyekben az élet mindennapi jelenségeit mutatja be egyéni megközelítésben. Tagadhatatlanul érvényre jut nőisége, azzal a megjegyzéssel, hogy korántsem tévesztendő össze ez a nézőpont a feminista megközelítési vonallal, inkább csak olyan aspektusból világít rá a jelenségekre, amelyek nem megszokottak a kínai lírában.

Nyelvi kifejezés-rendszerét erős képi világ jellemzi, amelyben gyakran a múltból – egyrészt saját életének korábbi korszakaiból, de a kínai történelem korábbi szakaszaiból is – felidézett foszlányok tűnnek elő, a megélt tapasztalatok egyetlen rendezőelvnek engedelmessé válnak, az élményeket álomszerűen újraélt elme működésének. A világ nem más, mint élmények, benyomások sorozata, amelynek tanulságát mindenki maga vonhatja le, csak a hozzá vezető úthoz kapunk segítséget. A versek mondanivalója gondolatfolyamokon keresztül hömpölyög az olvasó elé, olyan, mint egy megvágatlan nyers filmtekerés, melyből az olvasó emelheti ki a lényegét. Az álomszerűség alkalmazása nyelvi szinten is adekvát formát talál. Azon túl, hogy bármilyen versé válik Zhai Yongming költészetében, és a modern szavakat előszeretettel illeszti lírai közegbe, kedveli a kínai nyelvben népszerű négyszavas kifejezéseket. Ezek olyan, a klasszikus kifejezési formákra jellemző nyelvi sűrítmények, amelyek a köznyelv és a költészet határán – a mi szólásainkhoz és közmondásainkhoz hasonlóan – megkönnyítik az összetett gondolatok kifejezését, ugyanakkor természetes kötődést jeleznek a hagyományos kifejezési formák irányában. A legtöbb esetben azonban ezek a panelek nem fordíthatók hasonló tömörséggel magyarra, csak kevés esetben lehet azonos jelentésű, szólásszerű mondatoknak megfeleltetni. A magyar szövegben tehát csak korlátozottan tud érvényesülni az az „otthonos” érzés, amely a kínaiában az összetartozás élményét erősíti.

Az itt közölt versek közül az *Anyám* és az *Élet* című Zhai Yongming 1984-ben megjelent *Nők* (Nüren) c. kötetéből, az *Éjjeli ítélet* és a *Fekete szoba* pedig a 1997-es *Egyszerű dalok az éjszakában* (Heiyeli de suge) c. kötetéből valók.

Tubákos flakon
peóniával,
porcelán vaskorpiával